

Foredrag i Oslo Militære Samfund mandag 29. januar 2007

Ved

Generalmajor Stein Erik Nodeland
Generalinspektør for Luftforsvaret

Foto: Stig Morten Karlsen, Oslo Militære Samfund

Luftforsvarets status og utfordringer

Innledning

Formann, ærede forsamling. La meg først få takke for invitasjonen til å komme hit til Oslo militære samfund. Det er alltid med en viss ærbødighet man entrer denne salen, og det er en glede for meg å kunne snakke til dere om luftforsvarets status og utfordringer.

Vi lever i en tid preget av endringer. Disse har sitt utspring i omgivelsene våre og har selvsagt direkte følger for utviklingen i luftforsvaret. Jeg vil i dette foredraget hevde at luftforsvaret er en forsvarsgren som er moderne og fremtidsrettet. Vår egenart preges av en dynamikk som har ført til at vi er der vi er i dag. Vi har også klare oppfatninger om utfordringene vi står overfor – og er rede til å møte dem!

Jeg ser fram til å utdype og komme nærmere tilbake til dette i foredraget.

Mitt hovedbudskap til forsamlingen er at tilstanden til luftforsvaret er god – men at vi samtidig står overfor store utfordringer. Vi har dyktige og høyt motiverte medarbeidere. Med noen unntak har vi topp moderne materiell. Organisasjonen er liten, men effektiv.

Samtidig er det i øyeblikket størrelsen, eller mer presist antall stillinger og mangel på personell til å fylle dem som er vår mest akutte utfordring.

Troverdig slagkraft og ledelse

I den daglige tjenesten, på større øvelser og i internasjonale operasjoner leverer luftforsvaret meget gode resultater. Her hjemme overvåker luftforsvaret luftrommet kontinuerlig og våre styrker er klar på kort varsel til å forsvare vår suverenitet.

Internasjonale operasjoner og alliert samarbeid

Våre internasjonale bidrag gir oss en "benchmark" – både en tilbakemelding på det vi har gjort – og et nivå å strebe etter fremover.

Vi er et lite luftforsvar – og vi har alltid hatt en sterk integrasjon med allierte. Dette er av betydning skulle det oppstå situasjoner her hjemme av et slikt omfang at vi trenger alliert bistand eller om vi skal delta i allierte styrkestrukturer som er med internasjonalt.

I fjor bidro våre maritime patruljefly i Middelhavet for andre gang. F-16 detasjementet til Afghanistan ankom, som vi husker i en meget spent situasjon, relatert til hendelsene i Meymaneh i februar. Vi har også hatt brann- redning - plass - personell på Kabul internasjonale flyplass i et lengre tidsrom. Disse bidragene har høstet svært gode tilbakemeldinger fra våre allierte samarbeidspartnere.

Med riktig kompetanse og materiell tilfører luftmakt en vesentlig dimensjon og effekt i moderne operasjoner. Norske bakkestyrker i Afghanistan har uttrykt at de verdsetter at våre kampfly opererer i luftrommet over dem.

Vi står i nær fremtid foran to større begivenheter:

1 april skal vi overta ledelsen av Kabul International Airport (Kaia). Dette er et krevende oppdrag. På den annen side er ledelse av flystasjoner noe vi kan, og jeg forventer at selve oppdragsløsningen skal gå greit. For en organisasjon som er underbemannet for å løse de daglige oppdragene her hjemme, ligger utfordringen først og fremst i det personellmessige.

På øvelse Cold Response inngår norske F-16 fly i en multinasjonal kampflyavdeling i regi av epaf expeditionary air-wing (eeaw). Dette er en operasjonsmessig ramme som er utviklet over flere år basert på de fire europeiske landene som anskaffet F-16 for snart 30 år siden. Samarbeidet har gitt oss systemoppdateringer, trening og kompetanseutvikling – lettere og langt rimeligere enn om vi skulle stått alene. Nå melder Norge, Danmark, Nederland, Belgia og Portugal inn en styrke på 30 kampfly til Nato Response Force (NRF), og deltagelsen på øvelse Cold Response er en demonstrasjon av internasjonalt samarbeide som det er verdt å merke seg.

Utfordringer

Så langt har jeg viet oppmerksomheten mot det positive som skjer hver dag i luftforsvaret. Samtidig har vi mange utfordringer som jeg vil komme nærmere inn på.

Forsvaret har et behov for å utvikle seg videre innen nettverksbasert forsvar. Luftforsvaret ønsker å være en aktiv bidragsyter i denne utviklingen.

Luftforsvaret har en betydelig portefølje av det vi kaller aldrende systemer. Det mest kjente eksemplet er transportflyene.

Som forsvaret for øvrig merker også luftforsvaret følgene av ubalansen mellom ambisjoner og ressurser.

Personellet har vi alltid tatt alvorlig. Allikevel merker vi i dag spesielt utfordringer knyttet til kombinasjonen av en lav personellramme og mange vakanser. Vi ønsker også å øke andelen av kvinner i vår oppsetting.

Forsvarssjefen sa for et år siden at "anskaffelsen av et nytt jagerfly er forsvarets i særklasse viktigste oppgave på investeringssiden i årene fremover". Dette spørsmålet har avgjørende betydning for hvordan det fremtidige luftforsvaret skal se ut.

Disse utfordringene vil jeg utdype mer i detalj i det etterfølgende. La meg begynne på det konseptuelle planet og ta for meg utfordringen knyttet til utviklingen av et nettverksbasert forsvar.

Visjon 2025, nettverksbasert forsvar (nbf), effektbaserte operasjoner(ebo)

Transformasjonen av det norske luftforsvaret fra invasjonforsvar til innsatsforsvar har etter min mening ført til en standard – kvalitetsmessig - som er på høyde med de mest avanserte luftmaktsnasjonene i NATO. Vi er små – men vårt mål er å utnytte til fulle potensialet som ligger i luftmakten.

Høyde, hastighet og rekkevidde - eller h2r som jeg synes forsamlingen bør lære seg -er kjerneelementene i luftmakten. Dette gir fleksibilitet til å løse mange - og ulike oppgaver både i tid og rom.

Luftmakt kan anvendes i alle faser av krise og - konflikthåndtering.

Reaksjonsevne, mobilitet og utholdenhet i våre systemer gjør at vi kan løse oppgaver på egenhånd eller i samspill med andre styrkekomponenter.

Eleverte - eller luftbårne sensorer kan raskt anvendes for å monitorere og oversende informasjon fra et område hvor landbaserte eller sjøgående sensorer vil bruke timer for å komme til.

Effektoregenskaper gir oppdragsgiveren økt handlingsrom overfor situasjoner som krever tiltak. Multirulleplattformer vil være etterspurte enten det dreier seg om etterretningsdrevne operasjoner eller i operasjoner som krever mer aktiv myndighetsutøvelse.

Ny og riktig bruk av teknologi og kompetanse tilsier at luftforsvaret kan bidra på rett sted – til rett tid og med rett effekt.

Dette mottoet er hentet rett ut av et dokument vi har kalt luftmaktvisjon 2025. Visjonen angir luftforsvarets overordnede intensjon for utviklingen av norsk luftmakt. Dokumentet er ment å danne grunnlaget for utarbeidelsen av fremtidige målbilder og sikre kontinuitet i strategiarbeidet. For dem som har behov for å ha et konseptuelt grunnlag for å forstå norsk luftmakt, kan dokumentet absolutt anbefales

nbf

I transformasjonen fra invasjonforsvar til innsatsforsvar har m2n-konseptet vært sentralt. M2n står for mobil-modulær-og nettverksbasert og beskriver:

En mobil innsatsstruktur med høy reaksjonsevne forberedt for deployering til innsatsområder hjemme og ute.

En modulær struktur, hvor utvalgte komponenter settes sammen i detasjementer tilpasset oppdragets art.

En nettverksbasert struktur – altså en styrkestruktur som er utrustet, organisert og trent til å operere etter prinsippene i et nettverksbasert forsvar.

Min vurdering er at vi har kommet langt når det gjelder mobilitet og modularitet. Resultatene fra vår internasjonale innsats de siste årene tilsier det. Der hvor vi – på lik linje med resten av forsvaret – enda har mye å hente er det nettverksbaserte forsvaret.

I luftforsvaret har vi mange systemer – i praksis de aller fleste - som vi kan si er nettverksbaserte. For å trekke fram ett eksempel - kontroll og varslingssystemet – så er det egentlig et nettverkssystem i seg selv, som knytter sammen sensorer, effektorer og beslutningstakere i hele NATO, kontinuerlig. Vi har også mange kompetansemiljøer som kan mye om mange sider av nbf- ikke minst det teknologiske. Jeg kan nevne programmeringssenteret på Mågerø, samt forsvarets ek-støttesenter på Rygge. I tillegg finnes det mange andre kreative og dyktige miljøer ute ved de operative avdelingene som har drevet et pionerarbeide i mange år.

Noe av utfordringen er å utnytte disse miljøene ved at innsatsen på den ene siden er koordinert med det øvrige forsvaret og på den andre siden ikke gjøre dette på en måte som er så rigid og sentralstyrt at vi ikke klarer å opprettholde kreativiteten.

Jeg synes det er prisverdig at forsvaret nå har en gjennomgang av hele forsvarets organisering knyttet til informasjonsinfrastrukturen og jeg tror det er riktig å trekke ledelsen nærmere forsvarssjefen. Samtidig er det etter min mening helt avgjørende at forsvarsgrenene og de mindre fagmiljøene får en viktig rolle. Der sitter tross alt flertallet av operatørene. Min erfaring fra fellesarbeide tilsier også at forsvarsgrenene må være sterke pådrivere for at vi skal få til fremdrift.

nbf og ebo

Satsingen på et nettverksbasert forsvar tar oss naturlig videre til begrepet effektbaserte operasjoner (ebo). Begrepet effektbaserte operasjoner har sitt utspring i amerikansk militær tenkning på slutten av 1990- tallet. Tilnærmingen oppsto som en reaksjon på at det i militære operasjoner ble lagt mer vekt på selve innsatsen, bekjempningen av målene, enn på resultatene. I all korthet er det to dimensjoner av ebo; det ene aspektet handler om å koordinere og samordne alle statens virkemidler, herunder diplomati, informasjon, militær og økonomi. Det andre aspektet, og viktigst for militære styrker i første omgang, handler om å fokusere på de ønskede effekter våre handlinger har, i stedet for fokus på antall sorties flydd og antall mål ødelagt.

Man kan si at ebo har et endret fokus fra ensidig ødeleggelse til endret atferd. Det har fått økt aktualitet som et resultat av internasjonal konflikthåndtering der mange ulike organisasjoner deltar; militære og sivile.

Det er ikke noe ikke nytt og revolusjonært i dette, men teknologi gir nye muligheter; innsamling og analyse for å forstå motstanderen muliggjør rett valg av handlinger for å skape rette effekter. Utvikling av nye våpentyper har vært viktig for å oppnå presist engasjement.

Effektbaserte operasjoner (ebo) bør ses på som en naturlig videreføring og forlengelse av nbef, da informasjonsgrunnlaget fremskaffet gjennom nettverksorganisering vil være et kritisk middel for å kunne gjennomføre effektbaserte operasjoner (ebo).

Luftmakten kan bidra på mange måter for å oppnå rett effekt. Luftoverlegenhet gir operasjonsfrihet som igjen gir muligheter for å oppnå informasjonsoverlegenhet.

Presisjonsvåpen basert på plattformer i den tredje dimensjon, gir mulighet for å slå til mot det motstanderen verdsetter høyest og effekt skapes. Men luftmakt kan også bidra med transportinnsatser på vanskelig tilgjengelige steder, humanitær hjelp osv. Bredden av luftforsvarets strukturelementer gir således et bredt register å spille på. Mottoet på rett sted, til rett tid, med rett effekt har altså en klar begrunnelse.

Konsekvensen av effektbaserte operasjoner for det norske luftforsvaret er at alt som legger forholdene til rette for et bedre nbef også bidrar til bedre ebo. Ikke minst dreier dette seg om informasjonsutnyttelse, men også et bredt spekter av presisjonsvåpen, inkludert ikke-dødelige våpen, for å oppnå økt evne til gradert virkning.

Kjernekapabiliteter

Luftforsvaret er lite. Likevel er jeg overbevist om at bevisst satsning på kvalitet har gitt oss en relevans i forhold til å løse både nasjonale og internasjonale oppgaver og en troverdighet overfor allierte. Dette er viktigere enn volum. Likevel må vi erkjenne at selv om totalbildet er bra, så er det også områder hvor tilstanden ikke er tilfredsstillende. Jeg ønsker nå å foreta en gjennomgang av våre systemer for å gi dere et innblikk i status, og presentere noen tanker om fremtidig utvikling. Jeg vil ta utgangspunkt i luftmaktshjulet som det fremkommer i visjon 2025. Her er det definert et sett av kjernekapabiliteter eller evner for norsk luftmakt.

Disse er:

Luftkontroll – herunder luftkommando – og kontroll

Informasjonsinnsamling

Presisjonsengasjement

Luftmobilitet

Operativ støtte.

Luftkontroll

Luftkontroll er – og vil være den viktigste kjernekapabiliteten for luftforsvaret i dag – og i fremtiden. Luftkontroll er et middel og en forutsetning for å sikre egne styrkers overlevelse og handlefrihet i militære operasjoner.

Dette tilsier at vi fortsatt må opprettholde kontinuerlig – og hvis nødvendig, forsterket overvåkning og beredskap i norsk luftrom.

Kontroll av luftrommet hviler på tre komplementære fundamentener:

Et moderne nettverkssentrisk kontroll og varslingsystem

Kampfly

En kombinasjon av fly og bakke/overflatebaserte forsvarssystemer.

Kontroll og varsling

Effektiv anvendelse av norsk luftmakt krever at vi opprettholder selvstendig nasjonal evne til å planlegge, lede og gjennomføre integrerte luftoperasjoner. Til dette har produksjon av luftbilde gjennom vårt nett av radarsensorer og CRC'er vært avgjørende. Kontroll og varslingsskjeden er også sentral i luftoperasjoner som styres gjennom luftoperasjonssenteret på Jåttå og Natos kommandostruktur.

Kontroll og varslingssystemet er preget av motivert personell med høy kompetanse. En viktig utfordring er sensorparkens tilstand som innebærer at vi etter hvert må fornye både de eldste systemene og de nyere sindre 1 radarene. Siden en fornying i stor grad nå er et nasjonalt ansvar ser vi på forskjellige løsninger, både tradisjonelle radarer og passive sensorer.

Andre utfordringer er knyttet til en utvikling av en luftkontrollenhet dedikert til støtte av hæren, samt på hvilken måte k og v-systemet skal samvirke med de nye fregattene. En betydelig endring vil vi se på noe sikt når natos nye kommando- og kontrollsystem – accs-blir implementert.

Kampfly

Kampflyvåpenet består av 57 stk F-16 som er i ferd med å bli oppgradert til mlu m4 standard. Kampflyvåpenet har gjennom systematisk satsing nådd et kvalitetsmessig meget høyt nivå. Utfordringen for dagens kampflyvåpen er å holde tritt med den teknologiske utviklingen gjennom tilførsel av nytt utstyr, samt opprettholde et tilfredsstillende aktivitetsnivå med et tilstrekkelig antall flytimer. For tiden produseres det for lite flytid til at flygerne møter Nato-kravene. Heldigvis er det mange erfarne flygere som har mye kompetanse å tære på, men dette kan ikke bli en varig tilstand. Av de nyeste materiellanskaffelsene kan jeg nevne nye luft-til-luft missiler av typen iris-t. Kombinert med innføringen av hjelmsikter har dette gitt betydelig forbedret kapasitet til å bekjempe lufttrusler.

Luftvern

Den store endringen for luftvernet er erkjennelsen av at det ikke lenger kun er angripende fly som utgjør hovedtrusselen, men i tillegg angrep fra kryssermissiler. Vårt egenutviklede NASAMS-luftvernssystem er det eneste systemet vi har som effektivt kan bekjempe kryssermissiler. Luftvernet har også en utholdenhet som gjør det spesielt egnet til å forsvare viktige mål over tid.

Nasams er nå oppgradert til Nasams 2 standard som betyr forbedrede sensorer og nye sambandsløsninger som gir større operativ fleksibilitet. Jeg vil ikke nøle med å kalle nasams verden beste luftvern innen sin klasse. Nasams er en typisk fellesoperativ ressurs fullt ut kapabelt til å gi støtte til landstyrkene.

En begrensning for luftvernet er at vi som følge av årsverkskuttene har nådd en størrelse som er svært nær kritisk masse. For å kompensere for dette og skape større fleksibilitet ser vi på muligheten for at vi kan slå sammen luftvernet med basesettet. På den måten kan vi øke innsatsen innen luftvern når det er påkrevd og vise versa med basesettet. Det

er dog viktig å understreke at dette ikke skal skje på bekostning av de to enhetenes evne til å løse primæroppdraget.

DA-20

Hovedoppgaven til DA-20 jet Falcon er å samle inn elektronisk informasjon. I tillegg er DA-20 en sentral leverandør av EK- tjenester til alle forsvarsgrener.

Status på de tre da-20'ene er meget god. Skrog, motor og vinger har levetid utover 2030. Flyenes avionikk ble oppdatert i 2005-2006 og tilfredsstillende alle kjente krav til navigasjon og kommunikasjon. På sikt må systemene oppdateres for å møte fremtidens behov og vi ser også på om flyet kan utrustes med andre typer sensorer for å øke fleksibiliteten.

Jeg vil understreke at systemene som bidrar til luftkontroll utfyller hverandre og om man skulle ta bort en eller flere av dem så vil det oppstå huller i vår evne til å utøve luftkontroll.

Informasjonsinnsamling

Gjennom utnyttelse av luftmaktens egenskaper, høyde – hastighet - rekkevidde, vil multirolle luftplattformer med sine informasjons-, ledelsessystemer og avanserte sensorer, spille en avgjørende rolle i fremtidens kamp om informasjonsoverlegenhet.

Luftbårne plattformer bør i økende grad utvikles for å bære sensorer til støtte for alle forsvarets oppgaver i alle domener, i luften, over/under vann, på bakken og i det elektromagnetiske spektrum. Norsk luftmakt må bidra til at vi kontinuerlig er i stand til å vite "litt om alt" og om nødvendig kunne fokusere til også å vite "alt om litt".

Norsk forsvarsmakt vil i fremtiden ha behov for en kombinert struktur av bemannede og ubemannede luftplattformer. Av strukturelementer som er sentrale i denne sammenheng vil jeg nevne maritimt patruljefly(mpa) og uav. På sikt bør vi skaffe oss kompetanse og vurdere om ikke satellitter eller andre plattformer også kan bidra.

Maritime patruljefly (mpa)

Luftforsvarets mpa-miljø er lite, men meget kompetent, noe som ikke minst tilbakemeldingene fra operasjon active endeavour i Middelhavet har vist. Fra nato-hovedkvarteret i Napoli ble det uttalt "the detachment has set a new benchmark for success in operation active endeavour". P3 Orion utvikles stadig i en multirolleretning. Fremdeles å opprettholde kompetansen innen anti-ubåtkrigføring, men i dag er hovedoppgavene knyttet til myndighetsutøvelse og etterretningsinnsamling. Utviklingen på sensorsiden gjør flyet mer og mer egnet til å gi direkte støtte til landoperasjoner, enten via radarbilder, elektronisk innsamling eller via de nye elektrooptiske sensorene som er på vei inn. Disse nye sensorene som gir mulighet for sanntids overføring av levende video fra fly til bakkestasjon åpner helt nye muligheter for situasjonsoverlegenhet. Dette kan utnyttes taktisk av bakkestyrker eller strategisk av viktige beslutningstakere.

P3 Orion vil i de nærmeste årene gjennomgå strukturoppdateringer som vil sikre levedyktigheten fram til 2030. Det eneste negative som kan sies om Orion er at vi også der har vært nødt til å kutte så mye i årsverkene, slik at miljøets størrelse er marginal.

Ubemannede luftfartøyer (UAV)

Når det gjelder UAV så arbeides det med fremskaffelse av en taktisk uav til forsvaret. Denne skal inngå i en nor-istar enhet bestående av etterretningsbataljonen fra hæren, kystjegerkommandoen fra sjøforsvaret og en uav-skvadron fra luftforsvaret. Imidlertid er det en del usikkerhet om hva slags kapabilitet vi skal satse på og hvordan dette vil påvirke dimensjoneringen rundt fremtidige uaver. De viktigste problemstillingene dreier seg om sertifisering og regelverk for systemene. Det mangler både nasjonale og internasjonale standarder for operasjoner med UAV. I første hånd handler dette om hvordan luftrommet utenfor restriksjonsområder og skytefelt kan anvendes. Utfordringen her er også rent teknologisk, i og med at "see and avoid"-systemer ennå ikke er utviklet for implementering i UAV'ene.

Presisjonsengasjement

Med evne til presisjonsengasjement beskrives evnen til å levere våpen med høy kinetisk, elektronisk eller akustisk effekt presist i tid og rom.

Luftplattformer er fleksible og relevante effektorer for alle forsvarsgrener – land – sjø – eller luft. I effektbaserte operasjoner må effekten av presisjonsengasjementet være tilpasset hva vi ønsker å oppnå. Vi trenger å utvikle effektorer med gradert virkning som strekker seg fra fysisk ødeleggelse til ikke-dødelige våpen og utnyttelse av det elektromagnetiske og akustiske spekter.

Evnen til presisjonsengasjement har først og fremst foregått på F-16. Innføringen av laserstyrte våpen og målbelysningsutstyr som pantera har gitt helt nye muligheter. Samtidig har det foregått et meget positivt fellesoperativt samarbeide med styrker fra Hæren og Sjøforsvaret som er spesialtrente på ildledning.

Noen husker kanskje luftoperasjonene over Kosovo i 99 og utfordringene knyttet til presisjonslevering i dårlig vær. Et av svarene på dette har vært utviklingen av gps-styrte våpen. Jdam er et slik våpen som snart introduseres på våre F-16.

Jdam har lengre rekkevidde enn de tradisjonelle laserbombene, men det norske forsvaret har også behov for å levere ild på enda lengre avstander. Både mot land og sjømål. En mulig måte å oppnå denne kapasiteten på er å videreutvikle sjømålsmisilet NSM til å bli et multirølemisil som også kan leveres fra fly.

Luftmobilitet

Evnen til luftmobilitet kjenner vi først og fremst gjennom taktisk lufttransport som bidrag til andre styrkers reaksjonsevne, rekkevidde og effektivitet. Strategisk og operasjonell lufttransport er nødvendig for hurtig deployering av nasjonale innsatsstyrker.

Vår evne til taktisk lufttransport har sett betydelige endringer de siste årene. Transportflykapasiteten har vært inne i en negativ trend over lengre tid. For våre taktiske helikoptere har tyngdepunktet skiftet mer og mer i retning av støtte til spesialoperasjoner på bekostning av den tradisjonelle støtten til landstyrkene.

Jeg finner støtten til spesialstyrkene naturlig med tanke på den betydning spesialstyrker har fått i styrkestrukturen. Det som vel allikevel må sies å være et paradoks, sett fra et luftmaktsperspektiv, er at vi i Norge, både på bakgrunn av vår geografi og også behovet for mobilitet og reaksjonsevne, ikke har satset mer på lufttransport.

Hvis det er på et felt hvor jeg tror luftmakten kunne ha vært grunnlag for nye konsepter så er det nettopp via utnyttelsen av taktisk lufttransport.

Heldigvis ser det nå ut til at vår politiske ledelse ønsker å ta et skikkelig grep når det gjelder transportflyene. En hurtiganskaffelse av c130j vil dekke våre behov på en utmerket måte.

For transporthelikopterene er det tatt et fint initiativ når det gjelder samvirke med hæren ved at vi tar sikte på å stille en fellesstyrke til NRF 10. Dette er transformasjon i ordets rette forstand.

For SOF-helikoptrene i 720 skvadronen arbeides det med å få på plass nye gearbokser som vil forbedre løftekapasiteten. Vi vil også øke egenbeskyttelsen, blant annet ved innføring av "doorgun". Bell 412 er et lite helikopter, men med sin lave signatur har det vist seg som en meget velegnet plattform for spesialoperasjoner.

Begrepet luftmobilitet inkluderer også vår maritime helikopterkapasitet. Her står vi foran store, men positive utfordringer. Riktignok er innføringen av nh90 til kystvakt og fregatt betydelig forsinket. Pr i dag snakker vi om tidlig sommer 2008 før de første ankommer. Men her er det tatt beslutninger og jeg er helt sikker på at vi ved nh90 vil få et helikopter som er meget velegnet for våre behov. Vi gleder oss også til å utvikle kapasiteten i samarbeid med sjøforsvaret.

Vi avventer også en politisk beslutning når det gjelder fremtidig redningshelikopter. Luftforsvarets kandidat nummer en har hele tiden vært nh90. Vi mener nh90 vil gi oss den mest fleksible maskinen – ikke minst med tanke på at oppdragene som skal løses spenner fra redningsoperasjoner i fjellsider, til større aksjoner til havs. I realiteten bidrar forsvaret med et helhetlig konsept for å redde liv, hvor hele organisasjonen kan bidra i sin fulle bredde. Her ligger det en meget stor grad av fleksibilitet hvor nh90 vil være en helt sentral kapasitet.

Operativ støtte

Luftmaktens største begrensning er at den av natur er baseavhengig. Operasjoner med mobile, modulære – og nettverksbaserte innsatstyrker stiller store krav til logistikk både nasjonalt og internasjonalt.

Den operative støtten kan deles inn i to hovedkategorier; styrkebeskyttelse og logistikk. Logistikken ligger først og fremst i flo, mens styrkebeskyttelsen finner vi i våre to basesett.

Når det gjelder basesettene så er de bemannet av meget godt motivert personell som er spesialister på styrkebeskyttelse inne på en flystasjon. I en assymmetrisk situasjon er det lett å tenke seg at det nettopp er på bakken våre luftstyrker er mest sårbare.

Samtidig lider basesettene av noe av det samme som luftvernet; årsverkskuttene har medført at vi også der er svært nær kritisk masse.

La meg også si noen få ord om tilstanden i flo. Flo klarer ikke pr i dag å levere det luftforsvaret har behov for. Problemstillingen er sammensatt, men hovedgrunnen er etter min mening at kravene til årsverkskutt har gått for langt. Et passende nivå for antall årsverk er alltid vanskelig å finne. En metode er å skru til så hardt at det skrikes høyt. Deretter skru noe opp igjen. Jeg tror tiden er inne for å gjøre nettopp det nå. At

næringslivet samtidig går på høygir og etterspør høykompetent arbeidskraft gjør naturligvis ikke saken enklere.

Personell

Dette bringer meg over i neste utfordring som er nettopp personell. At personell er en hovedutfordring er ikke noe nytt. Etter min oppfatning har luftforsvaret generelt sett en god personellpolitikk.

Samtidig mener jeg at vi i forsvaret skal erkjenne at vi i iveren etter å redusere antall stillinger og behovet for omstillinger, ikke har tatt helt høyde for at arbeidslivet for øvrig er i en høykonjunktur. Dette betyr konkurranse om personellet.

I luftforsvaret merker vi veldig godt at vi for å nå nedskjæringsmålene har nådd kritisk masse ved flere av våre systemer. På enkelte områder er vi faktisk under det som skal til for å levere i henhold til fremtidig mål bilde. I seg selv betyr dette marginale leveranser, men det betyr også hardt arbeidspress på ivrige og motiverte medarbeidere. Så kommer effekten av at flere finner seg arbeid andre steder enn i forsvaret. Pr i dag har vi ca 120 vakanser av en styrke på 1600. Det merkes.

Derfor blir vår hovedoppgave i tiden som kommer på den ene siden å arbeide for forståelse for at oppsetningsplanene er for marginale. Fs 07 er et viktig verktøy i så måte. På den andre siden må vi være aktive i å rekruttere, selektere og utdanne tilstrekkelig og rett personell. Vi må også være aktive i å legge forholdene til rette for å ta vare på personellet. La meg nevne noen stikkord.

Større forutsigbarhet i hva som venter av fremtidige oppdrag og tjenestesteder for den enkelte.

Rotasjonsordninger i internasjonale operasjoner tilpasset den tjenesten man gjør. En som gjør samme jobben hjemme som ute, kan roteres oftere enn en i en krevende lederstilling.

Hjemmestøtteordninger og løsninger som tar hensyn til utfordringene familier møter ved beordring til eksempelvis internasjonale operasjoner, men også øvelser hjemme.

Vi må se nærmere på belastningene vi påfører personellet. Jeg tror vi i sterkere grad må prioritere. Og da tenker jeg på all virksomhet, drift og investering.

Vi skal bli bedre på å gi riktige forventninger til personellet vårt. Dette betyr at arbeidstakere tidlig i karriereløpet blir klar over hva som venter dem av muligheter.

Luftforsvaret ser behovet for å legge til rette for to-inntektsfamilier. Vårt familiefokus må prege utformingen av alt fra arbeidsplaner og øvingsvirksomhet, til forespeilt deltakelse i internasjonale operasjoner. Dette har også betydning for hvilke baser vi skal satse på. Luftforsvaret ønsker seg baser som legger til rette for to-inntektsfamiliene. Vi ønsker ikke et luftforsvar av pendlere. Ikke minst med tanke på deltagelse i internasjonale operasjoner og den belastning det medfører, mener vi det er en fordel om familiene kan støtte hverandre i et nettverk knyttet til tjenestestedet.

Rekruttering og utdanning

I luftforsvaret ser vi for oss en mye mer aktiv tilnærming til rekruttering. Forsvaret har mye å by på og vi må bli flinkere på å markedsføre mulighetene. Vi må også forholde oss til at nye generasjoner har en plattform og referanser til forsvaret som kanskje er fremmed for oss som er eldre.

Luftforsvaret har i 2006 gjennomført to kampanjer rettet mot rekruttering av flygere og teknisk personell. Vi har hatt reklameinnslag på tv og gjennomført flygercamp og teknisk camp. Man skal være litt forsiktig med konklusjonene, men søkermassen til flygerutdannelsen har nå et volum som vi ikke har sett siden 1999. Vi har registrert 568 søkere, mot 406 i fjor. Gledelig er det at 77 kvinner har søkt.

Vi er i ferd med å gjennomføre en ny befals- og utdanningsordning. Ikke alle sider av disse ordningene er spesielt godt tilpasset luftforsvarets behov. Derfor må vi tilpasse ordningene til de enkelte forsvarsgreners behov. Luftforsvaret, inkludert teknisk personell i flo, er preget av spesialister. Dette er personell vi ønsker å beholde lenge. Det er også sannsynlig at de i starten av karrieren ønsker forutsigbarhet. Jeg mener derfor at vi snarest må legge forholdene til rette for å tilby disse fast stilling i forsvaret.

Luftforsvaret har økning av kvinneandelen som en av våre strategiske målsetninger. Luftforsvaret har tradisjonelt hatt en brukbar kvinneandel, sett i forhold til de andre forsvarsgrenene. Særlig har vi hatt mange kvinner i forvaltningsbransjen. Pr i dag gjennomfører vi ikke forvaltningsutdanning på befalsskolenivå, og vi vet at det tradisjonelt har vært vanskelig å rekruttere kvinner til teknisk tjeneste og flygeryrket. Vi har derfor naturlig nok hatt en nedgang i opptaket til befalsskolen. Dette ønsker vi gjøre noe med.

Det er min oppfatning at vi menn ikke har tatt spørsmålet om kvinner i forsvaret helt innover oss. Jeg tror at mange menn fremdeles ikke er særlige bevisste på hvorfor vi ønsker kvinner i forsvaret. En bevisstgjøring av det spørsmålet tror jeg vil virke motiverende for arbeidet med å legge forholdene til rette for kvinner.

Forsvarets ubalanser

Personellsituasjonen og det jeg har kalt de aldrende systemene avspeiler en problematikk som er overordnet og rammer forsvaret generelt.

Luftforsvaret og våre operative leveranser rammes av ubalansen som har utviklet seg mellom ambisjoner på den ene siden og ressurstildelingen på den annen side.

Vi opplever at lave budsjetter gir for lite trening og øving og for lavt investeringsnivå på sikt.

En for lav personellramme gir for liten robusthet og utholdenhet. Plansjen viser årsverksutviklingen i luftforsvaret. Tilsvarende utvikling finner vi hos leverandøren –FLO -, noe som er med på å svekke omsetningsevnen av ressurser til aktivitet eller investeringer.

Vi har også en kombinasjon av små operative miljøer – flere på kritisk masse - spredt utover hele landet. Dette er ikke ønskelig verken av operative eller ressursmessige hensyn. Alt i alt gir dette behov for en betydelig konsentrasjon.

Kraftsamling av aktivitet gjennom samling av fagmiljøene vil:

Bedre synergien mellom allerede små fagmiljøer. Samarbeid og interaksjon mellom fagmiljøer og systemer, vil gi fleksibel utnyttelse og overføring av kompetanse og tjenester.

Dette vil bedre de operative leveransene.

Være mer familievennlig gjennom mindre belastning og mulighet for mer forutsigbart tjenesteløp.

Gi mer kostnadseffektiv drift. Vi frigjør årsverk fra støttestrukturen.

Noen har kommentert at nedleggelse av baser vil medføre en svekkelse av forsvarsevnen. Etter min mening er det motsatte tilfellet: en konsentrasjon av baser vil gi høyere forsvarsevne! I praksis flere flytimer som igjen gir mer tilstedeværelse og bedre evne til suverenitetshevdelse. Luftforsvaret vil gi sin fagmilitære anbefaling om dette med den erkjennelsen at dette er et politisk vanskelig spørsmål som det er politikernes jobb å bestemme.

Nye kampfly

Når det gjelder prosjekt nye kampfly er nå den såkalte konseptuelle løsningen behandlet av regjeringen, og jeg oppfatter det slik at det er politisk støtte til behovet for nye kampfly. Viljen til på et tidspunkt å anskaffe nye kampfly ser ut til å være tilstede, noe som naturligvis er veldig gledelig. Prosjektet går nå inn i en fremskaffelsesfase og det er mange av oss som ser fram til dette.

Mens vi så langt har utredet alternative måter å anskaffe en kampflykapasitet på, skal vi nå vurdere nærmere hvilken kandidat som er mest egnet. Her er det viktig å understreke at når vi så langt har sagt at vi har tre likeverdige kandidater så betyr ikke det at de er like godt egnet. Det betyr bare at de oppfyller en del grunnleggende krav. Som i alle tilsvarende prosjekter så vil man ved grundigere studier kunne rangere kandidatene etter hvor godt de oppfyller de forskjellige kravene.

Jeg er glad for at vi tar med oss de tre kandidatene videre. Både av konkurransehensyn og at det gir oss en mulighet til å skaffe oss bedre innsikt og dermed redusere usikkerhet når det skal foretas et endelig valg. For å være i stand til dette må vi nå øke ressursbruken totalt sett, og vi må bruke forholdsmessig større del av ressursene på eurofighter og gripen. Det er viktig å ha klart for seg at alle kandidatene er fremtidsmodeller. Selv om både eurofighter og gripen er i daglig tjeneste i dag så er det videreutviklede utgaver vi snakker om. Jsf har nettopp flydd, men her også ligger det naturlig nok en del usikkerhet i utviklingsløpet.

Forsvaret tar sikte på å legge fram en anbefaling slik at et valg kan tas i 2008. Dette betyr mye arbeid på kort tid, men jeg er optimistisk i forhold til at vi skal kunne gi en anbefaling med høy kvalitet.

Vår oppgave blir å gi en militærfaglig anbefaling. Industri og sikkerhetspolitikk er naturligvis også viktige sider av spørsmålet, men er ikke vårt domene.

Som jeg ser det så er det særlig tre hovedfaktorer vi skal vurdere: ytelser, kostnader og samarbeidsforhold. Hva ytelsene angår så må vi sikte mot et kvalitetsnivå på kampflyvåpenet som er på høyde med de mest avanserte luftmaktsnasjonene i nato. Det er det nivået vi er på i dag - etter en målrettet satsing gjennom mange år. Å skulle sikte mot noe lavere enn det kan jeg ikke anbefale.

Jeg vil også argumentere for at vi skal anskaffe et fly som er godt i alle relevante roller. I dette ligger det noen avveininger. De store landene kan operere med flere flytyper. Det har ikke vi råd til. Det flyet vi velger må kunne hevde suverenitet i våre vidstrakte

interesseområder her hjemme og bidra avgjørende til norsk krisehåndtering. Det må også kunne operere fullt ut integrert med våre allierte, enten krisen skal løses hjemme eller ute. På forhånd vet vi lite om hvordan krisene vil arte seg og hvilke av flyenes egenskaper som blir viktigst. Det kan være like sannsynlig at det er luft-til-bakke egenskapene som blir viktige i en nasjonal krise enn det motsatte. Det samme internasjonalt. Vi må også huske at måten å operere på har endret seg, ikke minst som følge av en betydelig forbedret evne til informasjonsinnsamling og derav bedre situasjonsoversikt. Alt i alt peker dette i retning av et fly med balanserte egenskaper.

Ser vi på kostnadene så er naturligvis anskaffelseskostnadene viktige. Men vi må se lengre enn det. Vi må se på kostnadene gjennom hele levetiden. Vi ønsker ikke et fly hvor driftskostnadene gir en gjøkungeeffekt. Vi må ta høyde for jevnlig oppdateringer, for å holde tritt med utviklingen. I det hele tatt er flyets utviklingsmuligheter en viktig faktor.

Noe av dette tar oss over i samarbeidsformer. Vi trenger partnere å dele kostnadene med. Først og fremst utviklings- og oppdateringskostnader. Men hvis vi i tillegg kan dele kostnader som har med trening, utdanning og logistikk så er det bra. Det er også sannsynlig at etter hvert som flere land må ta konsekvensene av kostnadsspiralen til militært materiell, så vil de også ønske seg et operativt samarbeid. Da må dette være land som vi naturlig kan samarbeide med. En viktig del av et samarbeid handler om kompetanse. Jeg tror jeg kan si med sikkerhet at vi ikke hadde vært på dagens kompetansenivå hvis vi ikke hadde samarbeidet med de andre partnerne i f16-samarbeidet.

Når man velger fly så kommer et annet sentralt spørsmål opp og det er antallet. Pr i dag benyttes et plantall på 48 fly. Jeg synes det er et greit utgangspunkt. Så vil den videre prosessen vise hva vi vil anbefale. Antallet har jo først og fremst med ambisjoner å gjøre. Jeg føler at vi har et godt utgangspunkt for å belyse konsekvensene av forskjellige antall og dermed ambisjonsnivåer. Så blir det opp til politikerne å velge hva de ønsker.

Avslutning

Jeg har i kveld prøvd å gi dere et innblikk i status og utfordringer i luftforsvaret. Som jeg sa innledningsvis er tilstanden god, men vi har store utfordringer. Luftforsvaret leverer veldig bra – hver dag – hjemme og ute. Men vi ser samtidig at ressursene ikke strekker til for at vi skal møte de ambisjonene som er lagt. Særlig dreier dette seg om personellressurser. Noe kan vi gjøre selv for å øke rekrutteringen og legge forholdene til rette for den enkelte. Men hvis dagens personellrammer opprettholdes må vi gjennomføre strukturelle grep for at den aktiviteten vi gjennomfører skal være bærekraftig.

Med flere av utfordringene jeg har skissert skjer det også en positiv utvikling. Ikke minst gjelder dette flere av de aldrende systemene, som for eksempel Orion. Klarer vi nå også å holde stø kurs og virkelig å realisere nye transportfly så er det svært gledelig. Vi skal også være veldig godt fornøyde med utviklingen innen kampflyprosjektet.

Luftforsvaret er lite, men med høy kvalitet. Gis vi de rette betingelsene skal vi klare å opprettholde denne kvaliteten også i fremtiden.

Takk for oppmerksomheten.